

Anlatım Türleri

Dil ve Anlatım

10. sınıflar 8. Ünite

Bir düşüncüyü, duyguyu ya da olayı sözle veya yazıyla ifade etmeye anlatım denir. Her anlatım farklı bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilebilir, örneğin, bir bilgiyi aktarmak, bir olayı hikâye etmek ya da bir manzarayı anlatmak farklı anlatım yöntemleri gerektirir. İşte, anlatımı gerçekleştirirken başvurduğumuz bu yöntemlere "anlatım biçimleri" diyoruz.

Anlatım biçimleri, ele alınan konunun özelliğine ve bunun işlenmesindeki amaca bağlı olarak değişir. Başka bir ifadeyle anlatıcının seçtiği konu ve amacı, onun kullanacağı anlatım biçimini belirler.

Sözlü ve yazılı anlatımda başvurulan başlıca anlatım biçimleri (türleri) şunlardır:

1. Betimleyici Anlatım
2. Öyküleyici Anlatım
3. Öğretici Anlatım
4. Açıklayıcı Anlatım
5. Tartışmacı Anlatım
6. Kanıtlayıcı Anlatım
7. Coşku ve Heyecana Bağlı (Lirik) Anlatım
8. Destansı (Epik Anlatım)
9. Emredici Anlatım
10. Düşsel (Fantastik) Anlatım
11. Gelecekte Söz Eden Anlatım
12. Söyleşmeye Bağlı Anlatım (Diyalog)
13. Mizahi Anlatım

1. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM

Öyküleyici Anlatım tekniğinde yazarın amacı, okuyucuyu bir olay içinde yaşatmaktır. Öyküleyici Anlatım tekniğine hikâye etme de denir. Olay akışı vardır. Olaylar birbiri üzerine gelişir ve zaman durmadan geçer. Genellikle haber kipleriyle çekimlenmiş yüklemeler kullanılır. ... geldi, ... anlatmış, ... maviydi v.b.

Bu teknikle yazılmış bir parçanın en önemli iki özelliği: Zaman akışının olması ve parçanın bir öyküden veya romandan alınmış izlenimi vermesidir.

Öyküleme yöntemi roman ve öykü gibi olay esaslı türlerde kullanılır. Bu teknik düşünce yazılarında pek görülmez.

Bir durumdan başka bir duruma geçişi, hareketli bir yaşam kesitini bir olaya bağlı olarak anlatma yöntemidir. Öykülemelerde amaç, okuyucuyu olayların içinde yaşatmaktır. Yani okuru, öykünün kahramanlarından biriyle özdeşleştirerek kendini onun yerine koyarak (empati ile) bir görüşü benimsetmektir.

Olay, öykünün belirleyici özelliğidir. Olaysız hiçbir anlatım öykü sayılamaz. Olay; insanların başından geçen, az rastlanan, merak ögesi uyandıran giriş, gelişme (düşüm) ve çözüm bölümleri bulunan anlatımlardır. Günlük konuşmalarımızda "Bak ne oldu..." diye başlayan tüm anlatımlar, güldürücü fıkralar, anekdotlar birer öyküdür.

Öykülerin hemen tamamı konuşmaların arasında anlatılır ve bir örnek niteliği kazanır. Bu nedenle ana düşünce bulunurken: "Bu öykü, hangi iddiayı (savı) inandırıcı kılmaya yarayan örnek olabilir?" sorusuna yanıt aranır.

1. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM

Öyküleyici Anlatımın Özellikleri

- 1.Olay, kişi, mekân ve zaman ortak öğeleridir.
- 2.Olaylar birinci şahsın ağzından anlatılabilir.(Anlatıcı olay kahramanlarından biridir)
- 3.Sanat metinleri öyküleyici anlatımla yazılır.
- 4.Olaylar ilahi bakış açısıyla anlatılabilir.
- 5.Olaylar 3.shahsın ağzından anlatılabilir.(Olan biten bir kamera sessizliğiyle izlenip anlatılır)
6. Kişi, mekân ve zaman olay ve olay örgüsünü oluşturmak için kullanılan öğelerdir.
- 7.Öyküleyici anlatım hikâye, roman, anı, söyleşi, görüşme(mülakat) gibi metin türlerinde kullanılır.
- 8.Öyküleyici anlatımda bir olayın olması şarttır.
- 9.Yaşanmış olaylarda olay zinciri, kurgulanmış olaylarda olay örgüsü vardır.
10. 3.Şahıs anlatımda anlatıcı her şeyi bilir.
11. Öyküleyici anlatım sanat metinlerinde ve öğretici metinlerde kullanılır.
- 12.Sanat metinlerinde anlatıcı kurmaca kişi Öyküleyici metinlerde ise gerçek bir kişidir.
- 13.Kelimeler daha çok mecaz ve yan anlamda kullanılır.

Örnek: Tilki, yol başında durmuş etrafı gözetliyormuş. Karşından yaman bir kurtla bir çoban köpeğinin güle oynaya geldiklerini görmüş. Yanlarına gidip dostluklarının gerekçesini sormuş. Köpek: "Dün bu kurt bizim sürüye saldırdı. Birkaç koyunu boğazladı. Arkasından koştum; ama yetişemedim. Çoban da beni evire çevire dövdü. Ben de gidip eski düşmanımınla dost oldum... Dostluğumuzun gerekçesi çobandır." demiş.

Ana düşünce: Kusursuz dost isteyen dostsuz kalır.

Örnek: M.O. V.yüzyıl ressamlarından Zeuxis, elinde üzüm tutan bir çocuğun resmini yapmış. Üzümler öylesine gerçeğe benzemiş ki kuşlar gelip yemeğe kalkmışlar. Zeuxis, bundan dolayı övüldüğü zaman, üzümlere: "Çocuğu da gerçeğe uygun yapabilseydim kuşlar ondan korkar üzümleri yemeğe çalışmazlardı." demiş.

Ana düşünce: Sanatçı için son durak yoktur.

Örnek Soru 1: Adalarda oturanlar, akşamüzeri iskeleye çıkıp, gelenleri karşılar, gidenleri uğurlarlar; gençler arkadaşlarıyla buluşur; yaşlılar çay bahçelerinde, aralarında söyleşirler. Saat dokuza gelince, herkes evine dönmüş, sofraya oturmuş olur. Adalara gezmeye gelen birkaç kişi dışında kimseleri göremezsiniz ortalıkta.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisine başvurulmuştur?

A) Öyküleme B) Tanımlama C) Tartışma D) Açıklama E) Karşılaştırma

(1993/ÖYS) Yanıt: A

Görme, dokunma, işitme, tatma ve koklama duyularımız aracılığıyla varlıkların niteliklerini, bu varlıkların duyularımız üzerinde uyandırdıkları izlenimleri belirtmektir. Betimleme, varlıkların belirgin özelliklerini tanıtip göz önünde canlandırmaktır. Betimleyici anlatımda okuyucunun çeşitli duyularına seslenilerek anlatılan varlıkla ilgili izlenim kazanılması amaçlanır. Betimlemede asıl olan görselliktir. Bu nedenle gözle algılanan renk ve biçim ayrıntılarına büyük yer verilir. Betimlemelerde yazar, nesnel olabileceği gibi gözlemlerine duygularını, yorumlarını katabilir; düşsel öğelerden de yararlanabilir.

Betimleyici Anlatım Özellikleri:

1. Betimlemeler açıklayıcı ve sanatsal betimleme olmak üzere ikiye ayrılır.
2. Kişinin iç dünyasını anlatan betimlemelere tahlil (ruhsal portre) denir.
3. Kişinin dış görünüşünü anlatan betimlemelere fiziksel (simgesel) betimleme denir.
4. Roman, hikâye, tiyatro, gezi yazısı, şiir gibi türlerde kullanılır.
5. Kelimenin yan ve mecaz anlamlarına yer verilebilir.

Betimlemelerin iki biçimi söz konusudur: Açıklayıcı Betimleme ve Sanatsal (İzlenimsel) Betimleme

a) Açıklayıcı Betimleme:

Gözle görülenin anlatıldığı betimleme türüdür. Varlıkların ya da kişilerin dış görünüşüyle, olduğu gibi tanıtılması amaçlanır. Gözlem gücünden yararlanır fakat kişisel yorumlara pek yer verilmez, duygular belirtilmez. Bu yöntemde beş duyardan ve hareket öğesinden yararlanır. Hareket öğesi öyküleme yönteminin de öğesidir. Betimlemelerdeki hareketler birbirinden kopuktur. Neden-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanıp bir olaya yol açmaz.

Açıklayıcı Betimleme Örneği:

"...Akdeniz Bölgesi'nin çatısını Toros Dağları oluşturur. Dağlar bazı yerlerde denize çok sokulur; kayalık ve az girintili çıkıntılı bir kıyı üzerinde dikine inerler. Bazı yerlerde ise kıyı çizgisi ile dağ sınırları arasında Adana Ovası gibi geniş düzlükler girer.

b) Sanatsal

(İzlenimsel) Betimleme:

Görsellikten çok, izlenim ve sezginin ağır bastığı betimleme türüdür. Varlıkların duyularımız üzerinde uyandırdıkları izlenimleri belirtme amaçlanır, insanların iç dünyasıyla tanıtıldığı, tavır ve davranışlarının ele alındığı ruhsal betimlemeler de bu türe girer. Özel ayrıntılar üzerinde durulur. Yazar, anlatımına duygu ve yorumlarını da katar. Benzetmelere, yinelemelere, düşsel öğelere ve mecazlı söyleyişlere başvurur.

İzlenimsel Betimleme Örneği:

Mağaranın ağzında büyük ağabeyim elinde kazma, ortanca kürek, küçük olanı da sönük bir gaz lambası ile beklerdi. Mağaranın içi uzun bir dehlize benzer, etrafta birtakım acayip şeyler varmış gibi görünür, durmadan tepeden damla damla su sızar, yer daima ıslak olurdu. Ben mağaranın kapısı önünde, bir ayağım içerde, bir ayağım dışarda beklerdim. Güneş ağaçlardaki eriklerin üzerine ışıldardı.

Betimleme paragraflarında sadece bir özel konu ve onun ayrıntıları vardır. Ana düşünce söz konusu değildir.

Bir betimlemede olay da varsa, o anlatım yöntemi öyküleme sayılır. Hareketlilik varsa; ancak olay yoksa o zaman anlatım yöntemi betimleme olarak kalır.

Örnek Soru 1:

Yirmi yaşından fazla göstermeyen bir genç, çadırın önünde yan yatırılmış el arabasının üstüne oturmuş saz çalıyordu. Fenerin aydınlattığı alnı, ter damlalarıyla kaplıydı. Sazının sapı, şaşırtıcı bir süratle aşağı yukarı kayan parmaklarının altında bir canlı gibi titriyordu. Tellere vuran sağ eli, küçük fakat kendinden emin hareketler yapıyordu. Gencin eli, sazın gövdesine yaklaştıkça insan, saz ile el arasında gizli fakat çok anlamlı bir konuşma olduğunu sanıyordu.

Bu parçanın anlatımında aşağıdakilerden hangisi ağır basmaktadır?

A) Betimleme B) Tartışma C) Açıklama

D) Öyküleme E) Karşılaştırma (1995/ÖYS) Yanıt: A

3. ÖĞRETİCİ ANLATIM

Açıklama, aydınlatma, bilgi verme amaçlarıyla oluşturulan metinlerde başvurulan anlatım türüdür.

Öğretici Anlatımın Özellikleri

1. Dil daha çok göndergesel işlevde kullanılır.
2. Söz sanatlarına, kelimelerin mecaz anlamlarına yer verilmez.
3. Verilen bilgiler örneklerle ve tanımlarla pekiştirilir.
4. Daha çok nesnel cümleler kullanılır.
5. Açıklama, aydınlatma, bilgi verme amaçlarıyla yazılır.
6. Öğretici metnin anlaşılması ve yorumlanması için okuyucunun verilen bilgiyi kavrayabilecek birikime sahip olması gerekir.
7. İfade hiçbir engele uğramadan akıp gider.
8. Gereksiz söz tekrarı yapılmaz.
9. Ses akışını bozan, söylenmesi güç sesler ve kelimeler yoktur.
10. Dil ve ifade sade, gösterişsiz ve pürüzsüzdür.
11. Düşünce ve duygular kısa ve kesin ifadelerle dile getirilir.
12. Bu anlatım türü daha çok ansiklopedilerde ve ders kitaplarında kullanılır.
13. Tarihi metinler, Felsefi metinler, Bilimsel metinler gibi bölümleri vardır.

Ayrıca bakınız->Öğretici Metinler

Örnek metinler

KLASİSİZM

Bu sanat okulunun gayesi tabiatı akla uygun bir şekilde taklit etmektir. Klasisizme göre sanatın üç temeli vardır: Akıl, sağduyu, tabiat. Bir eser güzelliğini, değerini akıldan alır. Sağduyuya uymayan hiçbir anlatımın estetik değeri yoktur. Hiçbir şey "gerçek"ten daha güzel olamaz. Ancak "gerçek" sevimidir. İnsan ruhu inanmadığı hiçbir şeyden heyecan duymadığı için tabiatı taklit gerekir. Klasisizmde gayeye varabilmek için tabiatı ayırmamak, akl-ı selimden uzaklaşmamak; Grek ve Latin kaynaklarından faydalanmak; sanatçının daima kusursuzluğa varabilmek için istek duyması şarttır. Klasisizm için "1660 Edebiyat Akımı" da denilir. Konuların insan tabiatına uygunluğu, davranışların aklın denetimine bağlı oluşu, konuların gerçekliği Klasisizmin temel özellikleridir. Gide'ye göre: "Klasisizm geçici rağbeti değil sürekli rağbeti arar." Ana dilin en güzel biçiminde yazılması, biçim kusursuzluğu, kurallara tam uygunluk, din dışı konulara eğilim klasik yapıtların temel nitelikleri arasındadır. Corneille (Kornevil), Racine (Rasin), Moliere (Molyer), La Fontaine (La Fonten), La Bruyere (La Buruyer) Klasisizmin en ünlü öncüleridir.

Edebiyat Ders Kitabı

4. AÇIKLAYICI ANLATIM

Makale, fıkra, eleştiri ve deneme gibi öğretici özellikler gösteren türlere özgü bir anlatım biçimidir. Herhangi bir konu hakkında bilgiler vermek, bir şeyler öğretmek amacına yöneliktir. Açıklama, bilinmeyeni bilinir kılmaktır. Amaç doğrudan bilgi vermek olduğundan yazar sanatlı söyleyişlere, imalı sözlere pek yer vermez. Açık, anlaşılır bir dil kullanır. Soyutlamalardan, kişisellikten kaçınır.

Açıklayıcı anlatım biçiminde amaç bilgilendirme, öğretme olduğundan düşünceyi geliştirmek ve konunun daha iyi biçimde anlaşılmasını sağlamak için "tanımlama, örnekleme, tanık gösterme ve karşılaştırma" gibi düşünceyi geliştirme yöntemlerine başvurulur. Ansiklopedilerde, ders kitaplarında daha çok bu tür bir anlatım görülür.

Klasik paragraflarda yani giriş, gelişme, sonuç cümlelerini içeren paragraflarda bu yönetime başvurulur. Önce giriş cümlesiyle konu ve bakış açısı verilir, sonra gelişme cümleleriyle yardımcı düşünceler aktarılır ve ana düşünce belirtilir. Paragraflarda ana düşünce genellikle sonda bulunur ilkesine uygun bir anlatım yöntemidir.

Örnek: Teknik, bilimin kristalize olmuş halidir. Yani bilimin araç-gereç ve makineye dönüşmüş halidir. İnsanoğlu onun sayesinde ilkçağların karanlığından sıyrılmıştır. Kendine daha çok zaman ayırıp kültürel yönden olgunlaşmıştır. Birbirini sevmeyi, barış içinde bir arada yaşamayı öğrenmiştir.

Bu paragrafın ilk iki cümlesi tanım cümlesidir. Diğerleri açıklama cümleleridir.

Konu: Tekniğin ne olduğu ve insana neler sağladığı

Yardımcı düşünce: Tekniğin insana zaman kazandırması, kültürel olgunlaşmayı sağlaması

Ana düşünce: Teknik insana birbirini sevmeyi ve barış içinde bir arada yaşamayı öğretmiştir.

Örnek: Halide Edip Adivar'ın Bütün Eserleri serisinin ilki olarak yayımlanan Mor Salkımlı Ev, yazarın çocukluk günlerinden 1918'e kadar olan hatıralarıdır. Bir roman üslubuyla kaleme alınan eser, edebiyat meraklılarına olduğu kadar yakın dönem Türk tarihiyle ilgilenen okuyuculara da hitap ediyor. Yeni İstanbul Gazetesi'ndeki yayımı ve hatıralarının İngilizce baskısı ile karşılaştırılarak hazırlanan Mor Salkımlı Ev, yazarın özgün anlatımı ve sadeleştirilmemiş orijinal diliyle ve günümüz genç okuru da düşünülerek notlar ve açıklamalarla sunuluyor.

Okuduğunuz parçanın yazarı, bu parçayı yeni yayımlanan söz konusu kitap üzerine okuyucuya geniş bilgi vermek için yazmıştır. Yani açıklama tekniğini kullanmıştır.

Örnek Soru: Eylülde Kaçkarlar'ın çevresinde "kestane karası fırtınası" gelip çatar. Kestanelerin dökülme zamanıdır artık. Yöre insanı için kestanenin hem meyvesi, hem de kerestesi çok değerlidir. Çünkü evlerin özellikle dış cephesi bu ağaçtan yapılıdır. Rüzgârlar vadilerde uğuldamaya, yapraklar dökülmeye başlamıştır bugünlerde. Karın habercisi olan "karakuş" birazdan pencerenin pervazına tüner. Derinden kurt sesleri gelir. Orman tüm yaşamıyla hazırdır uzun ve beyaz kışa.

Bu parçanın anlatımında, aşağıdakilerin hangisinde verilenlerden yararlanılmıştır?

- A) Karşılaştırma, tanımlama, öyküleme
- B) Açıklama, öyküleme, betimleme
- C) Tartışma, karşılaştırma, öyküleme
- D) Tanımlama, örnek gösterme, betimleme
- E) Açıklama, tartışma, örnek gösterme (ÖSS-2000) Yanıt: B

5. TARTIŞMACI ANLATIM

1. Dil daha çok göndergesel işlevde kullanılır.
2. Düşünce ve duygular kısa ve kesin ifadelerle dile getirilir.
3. Dil ve ifade sade, gösterişsiz ve pürüzsüzdür.
4. Gereksiz ifadeler yer verilmez.
5. Karmaşık ve anlaşılması güç cümleler kullanılmaz.
6. Ses akışını bozan, söylenmesi güç sesler ve kelimeler yoktur.
7. Savunulan ve karşı çıkılan görüşlere yer verilir.
8. İki farklı bakış açısının olduğu konular bu türde işlenmeye daha elverişlidir.
9. Fıkra, deneme, makale, röportaj gibi türlerde kullanılır.
10. Yeteneğe, bilgi ve deneyime göre yöntem belirlenir.
11. Eleştireci bir bakış açısıyla yazılırlar. Anlatım tarzı sohbe varabilir.
12. İhtimal bildirmeyen, kesin, kanıtlanmış bilgiler kullanılır.

Bu tekniği kullanan yazarın amacı, okuyucunun herhangi bir konudaki fikrini değiştirmektir.

Bir konu üzerinde en az iki görüş vardır. Bu görüşlerden birisi yazarın görüşü, diğeri veya diğeri başkalarının -belki de okuyucunun- görüşüdür. Yazar değişik yöntemler kullanır, deliller getirir, ispatlar yapar ve parçanın sonunda kendi görüşünü haklı çıkarır.

Bu teknikle yazılmış parçalarda genellikle karşılıklı konuşma havası vardır. "Bence, bana göre, kanımca, bana öyle geliyor ki" gibi öznel yargı bildiren sözler dikkati çeker.

Tartışma yönteminde antitez, tezin önemini belirtmek, doğruluğu konusundaki kuşkulardan kurtulmak için kullanılır. Hızlı ve ekonomik okumalarda antitez bölümünün atlanması ana düşünceyi kavramayı engellemez.

6. KANITLAYICI ANLATIM

1. İnandırma, aydınlatma, kendi görüşünü kabul ettirme amaç edinilir.
2. Kavramları tanımlama ve açıklama önemlidir.
3. Okuyucu ve dinleyiciyi ikna etmek, düşündürmek ve üzerinde durulan konudan uzaklaşmamak için bazı kelime, kelime grupları ve cümleler tekrar edilir.
4. Konuşmacı ve yazar üzerinde durduğu konuyu aydınlatmak ve düşüncelerini kabul ettirmek için örneklere başvurur.
5. Konuşmacı ve yazar konuyu aydınlatmak maksadıyla farklı kişilerin düşüncelerine müracaat eder.
6. Kelimeler ve kelime grupları gerçek anlamında kullanılır.
7. Dil daha çok göndergesel işlevde kullanılır.
8. "Tanımlama, açıklayıcı betimleme, sınıflandırma örneklendirme, karşılaştırma, tanık gösterme, sayısal verilerden yararlanma" gibi düşünceyi geliştirme yollarından faydalanılır.
9. Kanıtlayıcı anlatımda hitap edilen toplumun kültür düzeyi ve beklentileri önemlidir.

7. LİRİK ANLATIM

Genellikle şiir, roman, hikâye, tiyatro gibi edebî türlerde başvurulan, duyguların ön planda olduğu anlatım türüdür.

Öyküleyici anlatımda bir olay ya da durumun anlatılması, betimleyici anlatımda kişi, durum ya da varlıkların resmedilmesi, lirik anlatımda ise duyguların ifade edilmesi söz konusudur. Lirik anlatımlarda kelimeler daha çok mecaz ve yan anlamlarıyla kullanılır ve dilin "heyecana bağlı işlev"inden yararlanır.

Lirik Anlatımın Özellikleri

1. Lirik anlatımda dil "heyecana bağlı işlev"de kullanılır.
2. Coşku ve heyecana bağlı anlatım daha çok şiir, roman, hikâye, tiyatro türlerinde kullanılır.
3. Öyküleyici anlatımda bir olay ve durumun anlatılması; betimleyici anlatımda kişi, durum ve varlıkların betimlenmesi; lirik anlatımda ise duyguların ifade edilmesi esastır.
4. Coşku ve heyecana bağlı anlatımlarda kelimeler daha çok mecaz ve yan anlamda kullanılır.
5. Öyküleyici anlatımlarda olay ve durumlar anlatılırken duygusal düşünceler katılmaz. Coşku ve heyecana bağlı anlatımda duygular ve içinde bulunulan ruh hali yansıtılır.

ÇÖKÜYORUM

*Saltanat sürmektedir içimde bir hükümdar,
Hırsının pençesinde, şehvetinin esiri;
Etrafını almıştır dalkavuk ve riyakâr;
Korkulu bir sarayım doğduğum günden beri.
Ne gizli cinayetler, neler neler oluyor,
Denize her gün körpe cesetler döküyorum.
Ne baharlar soluyor, ne baharlar soluyor,
Azamet ve ihtişam içinde çöküyorum!*

8. DESTANSI (EPİK) ANLATIM

1. Olağanüstü olaylar ve kişiler anlatılır.
  2. Destan türünün yiğitçe havası vardır.
  3. Yapıp etmeler yani fiiller ön plandadır.
  4. Tarihi konular ve kahramanlıklar işlenir.
  5. Etkileyici bir özellik taşır.
  6. Sürekli hareket vardır.
  7. Kelimeler mecaz ve yan anlamlarda kullanılabilirler.
- 8 Şiir, destan, roman, hikâye, tiyatro, destansı anlatımın kullanıldığı türlerdir.
9. Anlatımda abartıya yer verilebilir.
  10. Sanatlı bir dil kullanılır.

Örnek: SIVASTOPOL

Derken, tabur komutanı yine işaret verdi. Yine subaylar fısıltıyla konuşarak emri birbirlerine iletiler ve kara bir duvar gibi duran 1. bölük çöktü. Onlara "Yere yat!" emri verilmişti. 2. bölük de yere yattı ve Pest, eline sivri bir şeyin battığını duydu. Yalnız, 2. bölüğün komutanı ayakta kalmıştı. Kılıcını sağa sola savurup hiç durmadan konuştuğu tıknaz silueti bir öne bir arkaya gidip geliyordu.

"Pekâlâ, adamlarım! Haydi, şimdi, aslanlarım! Kurşunlarımızı israf etmeyip bu süprüntülen süngümüzle temizleyeceğiz. "Hurra!" diye bağırduğumda hepinizin arkamdan geldiğini görmek istiyorum. Kimse geride oyalanmasın. Birbirinizden ayrılmamalısınız, bu en önemlisi... Onlara kim olduğumuzu gösterelim ve yüzümüzü kara çıkarmayalım, tamam mı arkadaşlar?"

9. EMREDİCİ ANLATIM

Açıklayıcı ve öğretici yönleri de bulunan emredici anlatımda emir, öneri, telkin anlamı taşıyan ifadelere yer verilir. Bu tür anlatımda dil, "alıcıyı harekete geçirme" işleviyle kullanılır.

Sosyal yaşamın düzenlenmesinde, trafik kurallarında, bazı eşyaların kullanma kılavuzlarında, ilaçların kullanma kılavuzlarında emredici anlatım kullanılır.

Emredici Anlatımın Özellikleri:

1. Dil alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanılır.
2. Emir, telkin, öneri anlamı taşıyan ifadeler yer verilir.
3. Öğretici ve açıklayıcı yönleri vardır.
4. Cümlelerde fiiller hakimdir.
5. Uyulması beklenen bir üslubu vardır. (Zorlama anlamı vardır)
6. Sosyal hayatın düzenlenmesinde emredici anlatım kullanılır.
7. Trafik kuralları, bazı eşyaların kullanma kılavuzları, ilaçların kullanma kılavuzları emredici anlatıma örnek verilebilir.

Örnek Metin

Şeyh Edebalı'nın Damadı ve Osmanlı Devletinin Kurucusu Osman Gazi'ye Vasiyeti

"Ey Oğul!

Beysin! Bundan sonra öfke bize; uysallık sana... Güceniklik bize; gönül almak sana.. Suçlamak bize; katlanmak sana.. Acizlik bize, yanlış görmek sana.. Geçimsizlikler, çatışmalar, uyumsuzluklar, anlaşmazlıklar bize; adalet sana.. Kötü göz, şom ağız, haksız yorum bize; sana... Bundan sonra bölmek bize; bütünlemek sana.. Üşengeçlik bize; uyarmak, gayretlendirmek, şekillendirmek sana...

10. DÜŞSEL ANLATIM

1. Düşsel anlatımda konu; olağanüstü ve fantastik özelliklere sahip, hayal ürünüdür.
2. Zaman belirli ya da belirsizdir; olağanüstü özelliklere sahip olabilir.
3. Mekân, olağanüstü, düşsel öğelerden oluşmuş olabilir. Mekân günlük yaşamda karşılamayacağımız niteliktedir.
4. Kişiler çoğu zaman gerçekten uzak kişilerdir. Olağanüstü nitelikte olabilirler.
5. Düşsel anlatımda hayal, varsayım, abartma, kişileştirme gibi unsurlar çok kullanılır.
6. Daha çok di' li veya miş'li geçmiş zaman kipi kullanılır.

BİTMEYECEK ÖYKÜ

Hâlâ havada uçmaktaydı Atreju. Kırmızı pelerini arkasında coşkun kıvrımlarla dalgalanıyor, deri bir kemerle yatırdığı simsiyah kıvrıkcık saçları rüzgârın etkisinde uçuşuyordu. Beyaz uğur ejderhası Tegur , gökyüzündeki dağınık bulutların ve sisin arasından ağır ağır, dalgalana dalgalana uçmaktaydı. Bir aşağı, bir yukarı; bir aşağı, bir yukarı...

Yola çıkalı ne kadar olmuştu? Günler geçti, geceler geçti; derken yine günler geçti. Atreju ne kadar zamandır yolda olduklarını bilmiyordu. Ejderha, uykusunda da uçabiliyordu; hep böyle gidiyor, gidiyordu ve Atreju da ejderhanın beyaz yelesine sınıksarı sarılmış durumda, ara sıra kestiriyordu. Ama bu, hafif ve huzursuz bir uykuydu. Bu nedenle de uyanışı bile, her şeyin belirsizleştiği bir rüyaya dönüşüyordu. ...

11. GELECEKTEN SÖZ EDEN ANLATIM

Gelecekte söz eden anlatımın kullanıldığı metin türleri: roman, hikâye, tiyatro, şiir, deneme

1. Gelecekte söz eden metinler varsayım ile oluşmuştur.
2. Gelecekte söz eder.
3. Verilerden yola çıkılarak geleceğe ait tahmin yapılabilir.
4. Olandan çok olması istenilen anlatılır.
5. Gerçekleşmesi mümkün olmayan tasarı ve düşünceler(ÜTOPYA) anlatılır.
6. Genellikle gelecek zaman ifadesi kullanılır.

"Gelecekte söz eden anlatım" ile "Düşsel anlatım" arasındaki benzerlik ve farklılıklar:

Gelecekte söz eden anlatımda ve düşsel anlatımda kişinin kendi hayal dünyasındaki dile getirilir ve buna göre bir anlatım yolu seçilir. Düşsel anlatımda gerçeklikle ilgisi olmayan tamamen çağrışımlara dayalı olaylar, kişiler, zamanlar anlatılır ve bu yapı unsuruyla konu ve tema oluşturulur. Gelecekte söz eden anlatımda ise gerçeklerden yola çıkılarak tahmine dayalı bir anlatım yolu benimsenir. Yani gelecekte söz eden anlatım gerçeğe daha yakındır.

Örnek Metin

Küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin etkileri yalnız küresel olmadığı gibi, bölgesel ve zamansal farklılıklar da oluşturabilmektedir. Dünya'nın bazı bölgelerinde kasırgalar, seller ve taşkınlar gibi şiddetli hava olaylarının şiddetlerinde ve sıklıklarında artışlar olurken bazı bölgelerde uzun süreli ve şiddetli kuraklıklar ve bunlarla ilişkili çölleşme olayları daha fazla etkili olabilmektedir. Bu tip bir iklim değişikliği, önümüzdeki yıllarda tahmin edilemeyen çevresel, sosyal ve ekonomik sonuçlar oluşturabilir.

12. SÖYLEŞMEYE BAĞLI ANLATIM

1. Jest ve mimikler anlatımın gücünü artırır.
2. Sohbet, mülakat ve diyalog, monolog metinleri söyleşmeye bağlıdır.
3. Karşılıklı konuşmalar, bağlama ve konuşulan kişiye göre değişebilir.
4. Görme ve işitmeyle kurulan iletişim önemlidir.
5. Vurgu ve tonlama önemlidir.
6. Hikâye, Roman, Tiyatro, Röportaj, Monolog söyleşmeye bağlı anlatımın kullanıldığı metin türleridir.
7. Roman, hikâye ve tiyatrolardaki karşılıklı konuşmalara diyalog, iç konuşmalara ise monolog denir.
8. Tekrarlar söyleşmeye bağlı anlatımlarda ifadeyi kuvvetlendirir.
9. Söyleşmeye bağlı metinlerde anlatımın süresi sınırlandırılmalıdır.

Örnek : ATTİLÂ İLHAN'LA MÜLAKAT

İnsanın zevkle okuduğu romanlar, şiirler vardır. Hani canı sıkıldığında defalarca okuduğu hâlde, elinin yine de ilk onlara uzandığı kitaplar... Etkilemiş anlatımı olan bazı yazarlarımızın yapıtları artık alışkanlıklarımız olmuştur. Bu haftaki konuşumuz, hepimizin kitaplığına aşina olmuş bir yazar. Hem yazar hem şair hem senarist hem gazeteci hem de araştırmacı Attilâ İlhan...

- Sayın İlhan, derseniz öncelikle edebiyat alanına girişiniz ve verdiğiniz ilk ürünleri öğrenelim sizden.

- Edebiyat dünyasına pek erken girdim denilebilir. Gerçekten çocuk denecek yaşta yazıyordum ben. İlk şiirimi ilköğretim üçteyken, ilk romanımı da orta ikide yazdım. Yazmak bende önüne geçilmez bir hevesti. Şiiri de o gün duygulanıp şiir olarak yazıp bırakmıyorum. Yazmak benim için sürekliliktir. Liseye kadar bu şekilde sürekli olarak yazdım. 1946'da lise ikinci sınıfta iken şiir dalında bir sanat armağanında derece aldım. Ve edebiyat alanına paraşütle bir iniş yaptım... Kendimi bir anda şiir dünyasında buldum... Aslında o ana kadar yazılmış on romanım vardı. O, on romanı yayımlayamadım... Ve artık beğenmediğim için de yayımlamayacağım. "Sokaktaki Adam" yani basılan ilk romanım, benim on birinci romanımdır.

13. MİZAHİ ANLATIM

- 1.Okuyucuda uyandırılmak istenen etkiye göre düzenlenir.
- 2.Ses, taklit, hareket ve konuşma önemlidir.
- 3.Mizahi unsurlarda gerçekten sapma vardır.
- 4.Mizahi unsurları oluşturmada karşılaştırmalar, durumlar, hareketler, kelime ve kelime gruplarından yararlanılabilir.
- 5.Amaç okuyucuyu düşündürmek ve eğlendirmektir.
6. Roman, hikâye, tiyatro, şiir, deneme gibi türlerde kullanılır.
- 7.Mizahi anlatımlarda dil bir olayı anlatmak için kullanılır. (sanatsal, edebi işlevlerde kul.)

AL HAKKINI GİT

Nasrettin Hoca'nın, Akşehir'de kadılık yaptığı günler...

Yoksul bir adam, eline geçirdiği bir parçacık ekmeği ile birlikte bir aşçı dükkânının önüne gitmiş, orada fıkır fıkır kaynamakta olan bir et çömleğinin başına geçmişti. Ve sonra ekmeği, çömlekten çıkan buhara tutarak yemeye başlamış. Bunu gören aşçı dükkânının sahibi:

"Ver bakalım tirit parasını." demiş. Adamın yakasına sarılmış.

Yoksul adam:

"Yahu!" demiş dükkân sahibine. "Ben senin ne etinden aldım ne de etin suyundan, insaf et!"

Dükkân sahibi, yoksul adamı yakaladığı gibi Nasrettin Hoca'nın önüne getirmiş.

Olayı anlattıktan sonra:

"Bu adamdan şikâyetçiyim, paramı isterim Kadı Efendi." demiş.

Nasrettin Hoca, bir de yoksul adamı dinlemiş. Sonra cebinden birkaç akçe çıkarıp avucunda sallamaya başlamış. Sonra da dükkân sahibine:

"Bu sesi duydun mu?" diye sormuş.

Dükkân sahibi:

"Duydum, Kadı Efendi." demiş.

Nasrettin Hoca:

Bu ses, senin hakkın olan sestir. Al hakkını ve durma git.

TAM AÇLIĞA ALIŞIRKEN

Zorlu bir kış olmuş... Nasrettin Hoca'nın parası tükendikçe tükenmiş. Ne yapacağını şaşırılmış. Sonunda çareyi masrafı kısmakta, aza katlanmakta bulmuş. Bu arada, eşeğinin yemini kıstıkça kısmış Nasrettin Hoca.

Azaltmış...

Azaltmış... Her gün biraz daha azaltmış...

Hayvancağız, yavaş yavaş gücünü yitirmeye başlamış. Yemini azaltmasına karşın, eşeğin yaşadığını gördükçe seviniyormuş

Nasrettin Hoca. Ve günbegün, yemi azaltmayı sürdürmüştü.

Ama bir sabah ahıra gittiğinde ne görsün, hayvan ölmüştü.

Nasrettin Hoca:

Ahh çekmiş derinden, tam açlığa alışırken öldü zavalıcılık...